

Роботу виконано на кафедрі теорії та практики перекладу

ЧНУ ім. Ю. Федьковича

Заполовський М.В.

МОВНІ КОГЕЗИВНІ ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ ПОРІВНЯННЯ У НІМЕЦЬКОМОВНИХ БІБЛІЙНИХ ПРИТЧАХ

У статті йдеться про німецькомовні притчі та їх види у Святому Письмі, а також про засоби вираження порівнянь як їхньої основної складової частини.

Ключові слова: Святе Письмо, притча, порівняння, засоби зв'язності.

Заполовский Н. В. Языковые когезионные средства выражения сравнения в немецкоязычных библейских притчах. В статье анализируются немецкоязычные притчи и их виды в Священном Писании, а также средства выражения сравнений как их основной составительной части.

Ключевые слова: Священное Писание, притча, сравнение, средства связности.

Zapolovskyi M. V. Cohesional Transfer Means of Comparison in German Biblical Parables. The article is about German biblical parables and their types in Holy Scripture and also about transfer means of comparisons as their main component.

Key words: Holy Scripture, parable, comparison, means of connectedness/

Постановка наукової проблеми та її значення. Біблію справедливо називають книгою книг. Вона найпоширеніша книга. Із Біблією за кількістю надрукованих примірників та виконаних перекладів не може зрівнятися жоден світовий бестселер. Її текст демонструє низку літературних жанрів та специфічних способів художнього вираження, серед яких трапляються властиві іншим стародавнім літературам та специфічні, котрі визначають

особливості Біблії як релігійного тексту. Що ж до біблійних засобів художньої експресії, то особливої уваги серед них заслуговують притчі, які вирізняють Біблію серед інших шедеврів світової літератури. Притча (гр. *parabole* - зіставлення, порівняння) визначається як повчальна алегорична оповідь, у якій фабула підпорядкована моралізаційній частині твору [4, 572] (Наприклад: *Das Königreich der Himmel ist einem im Feld verborgenen Schatz gleich, den ein Mensch fand und verbarg; und vor Freude darüber geht er hin und verkauft alles, was er hat, und kauft jenes Feld* [11, Matthäus 13:44]). Оскільки біблійні інакомовлення використовуються в багатьох літературних жанрах для підкреслення чи зіставлення, дослідження порівняння як основної складової частини інакомовлень стає актуальним завданням сьогодення.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Слід зазначити, що вивченням структури, функцій та проблем тлумачення біблійних притч займалися багато дослідників, серед яких відзначаються роботи Адольфа Юліхера та Вольфганга Гарніша (розрізнення видів євангельських притч), Рудольфа Бультмана та Йоахіма Єрміаса (дослідження структури притч), Етана Ліннеманна, Дана Віа, Ебергарда Юнгеля, Ганса Ведера, Вольфганга Гарніша та Пауля Рікьора (роль метафори й алегорії в біблійній притчі). Чимало вчених займалися вивченням соціального й історичного аспектів притч (В. Бьозен та М. Нойбранд), а також проблемою розуміння євангельських інакомовлень (Й. Гассельгорн, Ф. Гергет, М. Локер й Е. Логзе). Що ж стосується вивчення самого порівняння, його структури та функції в біблійних інакомовленнях, то ці аспекти і сьогодні поза увагою мовознавців. Тому в нашому дослідженні ми з'ясуємо, яку функцію виконує порівняння в німецькомовних біблійних притчах єврейських (Старий Завіт) та грецьких писань (Новий Завіт), а також проаналізуємо формально-граматичні засоби зв'язності, за допомогою яких здійснюється процес порівняння. Матеріалом дослідження нам слугуватиме німецькомовний "Переклад нового світу Святого Письма".

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Передусім ми з'ясуємо, що означає поняття біблійна притча та які її види є у Святому Письмі.

Поняття притча має декілька значень: приказка, прислів'я, мудре висловлення, моральна настанова, коротка розповідь. Єврейський вираз *maschàl*, перекладений українською мовою як “приповідка” (“приповістка”) означає влучну тезу, чітко сформульовану істину (наприклад: *Geradeso wie die Kühle des Schnees am Erntetag ist der treue Gesandte denen, die ihn senden* [11, *Sprüche* 25:13]).

Жанровими рисами притчі вважають образність, метафоричність, відкритість погляду на мораль [5, 6], структурно-логічну схему побудови “виклад-тлумачення”, абстрагованість, залежність персонажів від наперед заданої думки [3, 29], піднесену топіку, експресивність, умовність та двоплановість оповіді [1, 20-21].

В обох частинах Біблії відзначено такі види притч:

Короткі притчі (притчі-зіставлення) – приповідки та метафори – знаходимо переважно в т. зв. поетичних книгах Святого Письма (*Sprüche*, *Prediger*), а також у Євангеліях.

Наприклад: *Wie Schnee im Sommer und wie Regen zur Erntezeit, so ziemt sich Ehrlichkeit nicht für einen Unvernünftigen* [11, *Sprüche* 26:1];

Довгі притчі-історії – характерні переважно для Євангелій, хоча є також у єврейських писаннях (*Richter* 9:7-20; *2 Könige* 12:1-10; *Hesekiel* 17).

Наприклад: *Ein Mensch hatte zwei Kinder. Er ging zu dem ersten hin und sprach: ‘Kind, geh heute im Weingarten arbeiten.’ Als Antwort sagte dieser: ‘Ich will, Herr’, ging aber nicht hin. Da trat er zum zweiten hin und sagte das gleiche. In Erwiderung sagte dieser: ‘Ich will nicht.’ Nachher gereute es ihn, und er ging hin. Welcher von den beiden hat den Willen [seines] Vaters getan?’* [11, *Matthäus* 21:28-31];

Притчі-алегорії також притаманні обом частинам Біблії.

Наприклад: Ich bin der Weinstock, ihr seid die Zweige. Wer in Gemeinschaft mit mir bleibt und ich in Gemeinschaft mit ihm, der trägt viel Frucht; denn getrennt von mir könnt ihr gar nichts tun [11, Johannes 15:5];

Притчі-приказки трапляються у т. зв. побутових книгах Біблії (див., напр., 3. Mose 23-24).

Дослідивши вищевказані види притч, ми встановили, що найбільша кількість порівняльних конструкцій є в притчах-зіставленнях, тому в нашому дослідженні ми опиралися передусім на них.

Якщо говорити про функцію порівняння в біблійній притчі, то його стилістична роль полягає у виділенні певної особливості завдяки зіставленню з предметом, явищем, особою, основна ознака або одна з ознак яких є водночас і ознакою порівнюваного [2, 144-145]. До його складу входять суб'єкт і об'єкт; основа – ознака, за допомогою якої здійснюється процес порівняння. Четвертим компонентом є протиставні обидві частини частки wie, als, gleich, ähnlich тощо або порівнювальні дієслова gleichen, ähneln [6, 5].

Наприклад: Das Königreich der Himmel ist einem im Feld verborgenen Schatz gleich, den ein Mensch fand und verbarg; und vor Freude darüber geht er hin und verkauft alles, was er hat, und kauft jenes Feld [11, Matthäus 13: 44].

В основі порівняння лежать логічні операції виділення найсуттєвішої ознаки описуваного через пошук іншого, для якого ця ознака є виразнішою; зіставлення з ним й опис, а його граматичним вираженням можуть бути порівняльний зворот (непоширений і поширений) зі сполучниками, форма орудного відмінка, підрядне речення, конструкції з формами ступенів порівняння прислівників і прикметників, речення порівняльної структури, у яких об'єкт порівняння охоплює всю предикативну частину; порівняльно-приєднувальні конструкції, побудовані за принципом образної аналогії [7, 359-362].

Наприклад: Denn wer immer allen Lebenden zugestellt ist, für den ist Zuversicht da, weil ein lebender Hund besser daran ist als ein toter Löwe [11, Prediger 9:4].

Слід зазначити, що процес уподібнення предметів у притчі виражається засобами конкретної формальної конструкції, тому вираження порівняння в біблійній притчі передбачає певні засоби. Порівняльні сполуки ґрунтуються на граматичних і семантичних категоріях. Відповідно, вони співвідносяться з різними мовними рівнями – синтаксичним, морфологічним та лексичним. Усі засоби вираження порівняння в притчі, відповідно до співвіднесеності з рівнем мови, поділяються на 1) синтаксичні (забезпечують когезію в тексті); 2) морфологічні; 3) лексичні; 4) комбіновані – ті, що не можна пов'язати з будь-яким із мовних рівнів.

Зупинимось докладніше на синтаксичних засобах експлікації компаративності, які в німецькій мові реалізуються за допомогою порівняльних сполучників *wie*, *als ob*, *als wenn*, *wie wenn*. Сполучник *wie* є домінантним. Це пояснюється, із граматичного погляду, тим, що цим сполучником зіставлення в порівнянні виражається з максимальною яскравістю. До того ж, він не ускладнений модальними співзначеннями, що й стало причиною абсолютної більшості випадків передачі компаративних відношень.

Наприклад: Und alle Nationen werden vor ihm versammelt werden, und er wird die Menschen voneinander trennen, so wie ein Hirt die Schafe von den Ziegenböcken trennt [11, Matthäus 25:32].

Такі сполучники, як *als*, *als ob*, *als wenn* пов'язані з ірреальними порівняннями й функціонують також як модально-порівняльні частки, виражаючи здогад чи припущення, тому називаються гіпотетичними. Ці порівняльні групи можуть бути ускладнені підрядними реченнями. Лексичним засобом компаративності може бути слово *ähnlich*.

Що ж стосується морфологічних засобів, то тут порівняння може виражатися прикметниками вищого або найвищого ступеня без підтримки порівняльною групою.

Наприклад: Es ist leichter für ein Kamel, durch ein Nadelöhr zu gehen, als für einen Reichen in das Königreich Gottes einzugehen [11, Matthäus 19:24].

Якщо трактувати когезію як зв'язність елементів тексту в порівняльних конструкціях біблійних притч, найперше речень, то вона охоплює формально-граматичні аспекти зв'язку висловлень, тобто виступає формально-граматичним виявом зв'язності. Вона характеризується різнотипними мовними засобами, за допомогою яких здійснюється зв'язок між елементами тексту: граматичними, лексичними, логічними, стилістичними й асоціативними, за якими й виділяють відповідні засоби когезії. Когезивними засобами можуть виступати займенники, прийменникові прислівники, артиклі, числівники та слова, які мають кількісне значення. Лексичними одиницями когезії є повтори, синоніми, антоніми, гіпоніми й гіпероніми, слова одного лексико-граматичного поля, а її стилістичними засобами виступають розгорнуті метафори, персоніфікації, порівняння та паралелізм, що є характерним для інакомовлень Святого Письма [10, 86]. Оскільки засоби зв'язності між суб'єктом й об'єктом порівняння є невід'ємною частиною засобів вираження порівнянь у притчах, проаналізуємо докладніше саме стилістичні засоби когезії, які ми змогли встановити під час нашого дослідження:

Компаративні сполучники, прийменники та прислівники *wie, als, so wie, geradeso wie, wie wenn, gleich*. Проаналізуємо приклади:

a) So wie ein Hund, der zu seinem Gespei zurückkehrt, wiederholt der Unvernünftige seine Torheit [11, Sprüche 26:11];

б) Wiederum ist das Königreich der Himmel einem Schleppnetz gleich, das ins Meer hinabgelassen wurde und [Fische] von jeder Art zusammenbrachte [11, Matthäus 13:47].

Найчастішим засобом зв'язності між об'єктом та суб'єктом порівняння в біблійних притчах є сполучники, які виражають синтаксичні зв'язки речень або слів і семантично-синтаксичні відношення між ними. Їхня основна функція – вираження синтаксичного зв'язку. Залежно від його типу, сполучники є сурядними (указують на відносну граматичну автономність, рівноправність поєднаних одиниць) та підрядними (указують на залежність

однієї одиниці від іншої). Із сурядних сполучників засобами зв'язності виступають градаційні, які підкреслюють змістову вагу одного з поєднаних компонентів (wie ...so, besser...als і т. п.), а з підрядних – порівняльні (wie, wie wenn, so wie). Найчастішим засобом зв'язності порівнянь у Євангеліях виступає прислівник gleich. Прийменник указує на відношення іменника або займенника до інших слів у реченні. Його особливістю є те, що він не має самостійного лексичного значення й лише вносить у відмінкові форми різні смислові відтінки. Що стосується прислівника, то він виражає ознаку дії, стану, якості, доповнює стан дієслова, указуючи на різні обставини, за яких відбувається дія. У реченні, як видно з Євангелій, він пов'язується найчастіше з іменником та прикметником [9, 501].

Іншим когезивним засобом у порівняльних конструкціях німецькомовних притч є займенники, які вказують на особу, предмет або ознаку. За значенням засоби зв'язності об'єкта та суб'єкта порівнянь у поетичних біблійних книгах та Євангеліях є вказівними [8, 633-634]:

Während sie weiteraßen, nahm Jesus ein Brot, und nachdem er einen Segen gesprochen hatte, brach er es, gab es den Jüngern und sagte: “Nehmt, eßt! Dies bedeutet meinen Leib ” Auch nahm er einen Becher, und nachdem er Dank gesagt hatte, gab er ihnen diesen und sprach: “Trinkt daraus, ihr alle; denn dies bedeutet mein Blut des Bundes, das zugunsten vieler zur Vergebung der Sünden vergossen werden wird” [11, Matthäus 26:26-28].

Значну групу складають парні сполучники, характерні переважно для поетичних книг Святого Письма: wie... so, besser... als, eher... als, gewiss so... wie, geadeso wie... so, so wie... so, so wie...ebenso, so... so. Наприклад:

a) Besser ist es auf einer Dachecke zu wohnen, als mit einer streitsüchtigen Ehefrau, obwohl in einem gemeinsamen Haus [11, Sprüche 21:9];

б) Geadeso wie ein Vogel, der aus seinem Nest entflieht, so ist ein Mann, der von seinem Ort entflieht [11, Sprüche 27:8];

e) So wie du nicht weisst, welches der Weg des Geistes ist in den Gebeinen im Leib der Schwangeren, ebenso kennst du nicht das Werk des wahren Gottes, der alle Dinge tut [11, Prediger 11:5];

Також між об'єктом та суб'єктом порівняння в притчі може й не стояти формальний засіб зв'язності:

Die Lampe des Leibes ist das Auge [11, Matthäus 6:22].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Ми проаналізували функцію зіставлення в порівнянні та засоби когезії в німецькомовних біблійних притчах. У перспективі досліджуватиметься їхня роль й особливості відтворення в німецькомовному публіцистичному дискурсі. Інакомовлення Святого Письма часто вживаються в різних міжнародних жанрах, тому вивчення його ролі та функцій у різних видах тексту може стати актуальним аспектом вивчення в мовознавстві.

Література

1. Аверинцев С. С. Притча / С. С. Аверинцев // Краткая литературная энциклопедия : в 9 т. Т. 6 / гл. ред. А. А. Сурков. – М. : [б. и.], 1971. – С. 20-21.
2. Білодід І. К. Сучасна українська літературна мова. Стилїстика / Білодід І. К. – К. : Наук. думка, 1973. – 588 с.
3. Клим'юк Ю. Про естетичну природу притчі / Ю. Клим'юк // Слово і час. – 1993. – № 5. – С. 29.
4. Літературознавчий словник-довідник. – К., 1997. – 264 с.
5. Островська (Кохан) Г. О. Від притчі до параболи / Г. О. Островська (Кохан) // Зарубіж. л-ра в навч. закл. – 2000. – № 10. – С. 6-9.
6. Олексишина Л. Г. Особливості вживання зоонімних художніх порівнянь німецькою мовою : автореф. дис. ... канд. філол. наук / Л. Г. Олексишина. – Л., 2004. – 20 с.
7. Мацько Л. І. Стилїстика української мови. – К. : Вища шк., 2003. – 462 с.

8. Українська мова. – 2-ге вид., випр. і допов. / редкол. : В. М. Русанівський, О. О. Тараненко, М. П. Зе-блюс та ін. : – К. : Укр. енцикл. ім. М. П. Бажана, 2004. – 824 с.
9. Українська радянська енциклопедія. – 11 т. / редкол. : М. П. Бажан (гол. ред.), І. К. Білодід (спів-голова), В. Г. Бондарчук (співголова) та ін. – К. : АН УРСР, гол. ред. УРЕ, 1963. – 592 с.
10. Linke A. Studienbuch Linguistik Tübingen / A. Linke, M. Nussbaumer. – Niemeyer, 1994. – 215 S.
11. Neue-Welt-Übersetzung der Heiligen Schrift, Wachturm Bibel-und Traktat-Gesellschaft, Deutscher Zweig, e. V., Selters/Taunus 2006. – 1661 S.

Статтю подано до редколегії 30.03.2010 р.